

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музикознавства та хорового мистецтва

Василь Чучман

ЛІРИЧНІ ТА ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ

в обробці для дитячо-юнацького хору

з репертуару вокальної групи «Чорнобривці»
Львівського мистецького центру «Веселі черевички»

Навчально-методичний посібник

Львів
Растр-7
2021

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 28 від 24 лютого 2021 року)

Автор-упорядник:

Чучман Василь Мар'янович, диригент-хормейстер, асистент кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат мистецтвознавства

Рецензенти:

Демцюх Степан-Зіновій Миколайович, диригент-хормейстер, доцент кафедри музикознавства та хорового мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка, заслужений працівник культури України

Флейчук Христина Орестівна, диригент-хормейстер, доцент кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, кандидат мистецтвознавства

- Ч 96** Чучман В. Ліричні та жартівливі пісні в обробці для дитячо-юнацького хору. З репертуару вокальної групи «Чорнобривці» Львівського мистецького центру «Веселі черевички»: Навчально-методичний посібник. Львів: Растр-7, 2021. 124 с.

ISBN 978-617-7997-21-3

Навчально-методичний посібник укладено відповідно до програм навчальних дисциплін диригентського-хорового циклу закладів освіти галузі культури і мистецтв для здобувачів освіти за спеціальностями 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво (Хорове диригування).

До посібника увійшли партитури українських ліричних і жартівливих пісень, як народних, так і авторських, в опрацюванні для три-, чотириголосого дитячо-юнацького хору *a cappella*. Усі твори неодноразово апробовані в навчально-творчому процесі та концертній практиці вокальної групи «Чорнобривці» Львівського мистецького центру «Веселі черевички», деякі з них записано на компакт-диски. Також посібник містить стислі методичні рекомендації щодо розучування та концертного виконання поданих творів, підготовчі інтонаційні вправи, дидактичні завдання, пояснення малозрозумілих слів і зворотів тощо.

Видання адресоване вчителям, студентам і викладачам закладів мистецької освіти всіх рівнів, керівникам вокальних гуртків, дитячо-юнацьких і жіночих хорів, вокальних ансамблів, широкому колу поціновувачів української хорової та пісенної творчості.

ISBN 978-617-7997-21-3

© ЛНУ імені Івана Франка, 2021.

© Василь Чучман, 2021.

© Видавництво «Растр-7», 2021.

ПЕРЕДМОВА

Перед кожним диригентом-хормейстером (особливо початківцем), який має справу з дитячо-юнацьким хором, щораз гостріше постають питання, відповіді на які лежать не лише в межах вузької специфіки функціонування хорової творчості, але й у найширшій площині загальних тенденцій розвитку мистецтва і культури в сучасному глобальному, наскрізь просякнутому новітніми технологіями, інформаційному суспільстві. Як зацікавити дітей хоровим співом? Яким чином заохотити їх відвідувати репетиції? Як зосередити і втримати їхню увагу?

Хоровий спів, зрештою як і кожен вид мистецтва, для досягнення достойного творчого результату, окрім особливих здібностей і бажання, вимагає значних вольових зусиль і праці протягом тривалого часу. Проте, такі, здавалося б, очевидні істини в реаліях сьогодення, коли майже будь-яка забаганка удоступнюється декількома легкими порухами пальця поверх екрана смартфона, видаються подекуди «диким анахронізмом». Нині, коли на просторах інтернету можна знайти безліч фонограм, «мінусових» аудіозаписів інструментального супроводу практично до будь-якої народної або авторської пісні, а загальнодоступність технічних засобів дозволяє створити їх самостійно, одnogолосий спів «під фонограму» став повсюдно поширеним явищем. Ясна річ, для того, щоб українська пісня звучала, а молодь наша співала – усі форми пісенного музикування є бажаними і прийнятними.

Однак, зміст цього посібника має на меті популяризувати українську пісню (як народну, так і авторську), зодягнути в шати акапельного багатоголосся, а саме – в аранжуванні для дитячого-юнацького або жіночого хору чи вокального ансамблю. Хоровий спів з давніх-давен є невід'ємною частиною нашої національної культури, він супроводжує наш нарід у моменти смутку й радощів, зачаровує своїми звуковими барвами й емоційною наснаженістю, дарує естетичну насолоду, підносить дух, гуртує до боротьби, додає життєвих сил. На нашу думку, саме в акапельному багатоголоссі українська пісня звучить найбільш природно і розкішно – смислові сплетіння слів і мелодії, палітра емоційних відтінків набувають особливого різнобарвного вираження.

Одним із найдієвіших засобів консолідації хорового колективу є цікавий і самобутній репертуар. Вдалих добір яскравих, змістовних творів у якісних і водночас доступних для хору аранжуваннях зазвичай забезпечує диригентові левову частину успіху. Гарним твором завжди легше зацікавити хористів. У свою чергу, цікавість породжує бажання, а бажання у поєднанні з працею здатні наближати все нові й нові мистецькі горизонти.

Опанувати триголосся та чотириголосся з дитячим хором – справа нелегка. Найістотнішим чинником успіху тут виступатиме професійна одержимість диригента-хормейстера, його вміння захоплювати хоровим співом, створювати доброзичливу атмосферу в колективі, ефективно організовувати навчально-творчий процес. Також дуже важливо, щоб у хорі молодші діти вчилися на прикладі старших і таким чином відбувалася «наступність поколінь». Щоб заохотити співаків-початківців, варто наголосити на тому, що естетичне задоволення від співу в багатоголосому хорі (особливо, коли досягається достойного результату) є надзвичайним, його важко описати словами, а відчуті вповні можна лише «зі середини» – ставши учасником цього захопливого мистецького процесу.

Дане видання укладено на основі понад двадцятилітнього практичного досвіду роботи автора з дитячо-юнацьким хоровим колективом – вокальною групою «Чорнобривці» зразкового вокально-хореографічного ансамблю «Веселі черевички» (м. Львів). Цей вокальний гурт складають дівчата старшої групи згаданого вокально-хореографічного колективу, які щотижня шість-вісім годин займаються хореографією і чотири години – хоровим співом. «Чорнобривці» часто виступають як окрема концертна

одиниця, беруть участь у хорових фестивалях і конкурсах, записують компакт-диски тощо. В репертуарі групи: численні обробки українських народних пісень, духовна музика, колядки і щедрівки, твори сучасних українських композиторів.

Цей навчально-методичний посібник можна умовно поділити на дві частини. Першу частину складають партитури хорових творів. Усі вони неодноразово апробовані в навчально-творчому процесі та концертній практиці, деякі з них записано на компакт-диски. Тут чимало опрацювань, що вже стали класичними зразками обробки української народної пісні для дитячого хору, низка авторських творів сучасних композиторів, а також аранжування, створені автором цього посібника, виходячи з потреб і можливостей вищезгаданого хорового колективу. Друга частина посібника містить стислі методичні рекомендації щодо розучування та концертного виконання поданих творів, підготовчі інтонаційні вправи, дидактичні завдання, пояснення малозрозумілих слів і зворотів тощо. До списку літератури увійшли джерела цього видання, а також деякі підручники, методичні посібники, репертуарні збірники та електронні ресурси, які можуть стати в пригоді колега-хормейстерам. Звичайно, що у творчому процесі всього не передбачиш. Кожен хоровий колектив – це унікальна мистецька спільнота, а кожен хормейстер – неповторна творча індивідуальність. Від його хисту, вмінь і фантазії залежить оригінальність та виразність інтерпретації, багатство палітри хорового звучання. У цьому полягає неповторна магія хормейстерської професії.

Отож, до праці! І як співає славетний Тарас Петриненко: «А те, чи варте наше діло – то скажуть люди й скаже час».

Василь Чучман,
хормейстер зразкового дитячого
вокально-хореографічного ансамблю «Веселі черевички»,
асистент кафедри музикознавства та хорового мистецтва
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат мистецтвознавства

Пливе човен

Українська народна пісня

Обробка Миколи Леонтовича

Не поспішаючи

S
mf 1. Пли - ве ____ чо - вен, *mf* во - ди ____ по - вен, *p* та все хлюп, хлюп, хлюп, хлюп,
A *p*

4
та все хлюп, хлюп, хлюп, хлюп, *mf* та ____ все хлюп, хлюп, хлюп, хлюп.
mf

2. Пливе човен, води повен
Та накритий листом. (3)
3. Не хвалися, дівчинонько,
Червоним намистом. (3)
4. Пливе човен, води повен
Та накритий лубом. (3)
5. Не хвалися, козаченьку,
Кучерявим зубом. (3)
6. Бо прийдеться, доведеться
Під аршин ставати. (3)
7. Молодого козаченька
В військо оддавати. (3)

Тиха вода

Українська народна пісня

Обробка Миколи Леонтовича

Moderato
mp

S
1. Ти - ха во - да, ти - ха во - да бе - ре - жеч - ки зно - сить,*

A
мо - ло - дий ко - зак, мо - ло - дий ко - зак пол - ков - ни - ка про - сить.

2. Пустити мене, полковнику, із війська додому,
Бо вже скучила, бо вже змучилась дівчина за мною. (2)
3. Ой рад би я пустить тебе, та довго ти будеш,
Ти напийся води холодної – дівчину забудеш. (2)
4. Пив я воду, пив холодну, та й не забуваю,
Поки жив буду – не забуду я, кого я кохаю. (2)

* Змінено упорядником. В джерелі – "ломить".

Тече річка невеличка

Українська народна пісня

Обробка Василя Чучмана

Moderato cantabile

The musical score is written for Soprano (S) and Alto (A) voices. It consists of four systems of music. The first system (measures 1-4) has lyrics: "1. Те - че річ - ка не - ве - лич - ка з виш - не - во - го са - ду,". The second system (measures 5-8) has lyrics: "кли - че ко - зак дів - чи - нонь - ку со - бі на по - ра - ду.". The third system (measures 9-12) features a chorus: "Гей - гей, гей - гей, гей - гей, гей - гей!". The fourth system (measures 13-16) repeats the lyrics from the second system: "Кли - че ко - зак дів - чи - нонь - ку со - бі на по - ра - ду.". The score includes treble clefs, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. The tempo and mood are indicated as "Moderato cantabile".

2. Порадь мені, дівчинонько, що маю робити?

Чи з тобою женитися, чи другу любити?

Гей-гей, гей-гей, гей-гей, гей-гей!

Чи з тобою женитися, чи другу любити?

3. А я тобі, козаченьку, раджу та й не раджу,

Я з тобою вечір стою, а за другим гляджу.

Гей-гей, гей-гей, гей-гей, гей-гей!

Я з тобою вечір стою, а за другим гляджу.

4. Бодай тебе, дівчинонько, з твоєю радою,

Я до тебе з щирим серцем, а ти з неправдою.

Гей-гей, гей-гей, гей-гей, гей-гей!

Я до тебе з щирим серцем, а ти з неправдою.

Маєва нічка

Вірші та музика Левка Лепкого
Обробка Зіновія Демцюха

Moderato (Tempo di valse)

S *mp*

1. Ма - є - ва ніч - ка ле - го - том ди - ше, дзво - нить в га - ю со - ло - вей - ко,

A *mp*

5

піс - ня ко - хан - ня до сну ко - ли - ше, ой лю - лі, мо - є сер - день - ко,

9 *p*

піс - ня ко - хан - ня до сну ко - ли - ше, ой лю - лі, мо - є сер - день - ко. Ой

p

13 **Приспів:**

лю - лі, лю - лі, лю - лі, спи, сер - це мо - є, спи. До

17

сну ко - ли - шуть ту - ї, ой лю - лі, сер - це мо - є.

2. Вечора блакит в тіні сховався,
Листя шепоче легенько,
Сон тихий в мрію душі зіллявся,
Ой люлі, моє серденько.

Приспів:

3. Люлі, серденько, тільки думками
До тебе з поля полину,
Невинна пісня моя вколише
Тебе в вечірню годину.

Приспів:

Ой у вишневому садочку

Українська народна пісня

Обробка Василя Чучмана

Помірно

1. Ой у виш - не - во - му са - доч - ку, там со - ло - вей - ко ще - бе - тав:

2. Ой у вишневому садочку
Козак дівчину умовляв.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
Козак дівчину умовляв.
3. Ой ти, дівчино чорноброва,
Ой чи підеш ти за мене?
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
Ой чи підеш ти за мене?
4. Моя матуся тебе знає –
Ти той козак, що все гуляє.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
Ти той козак, що все гуля.
5. А я матусі не боюся,
А я з тобою оженюся.
Віть-віть-віть, тьох-тьох-тьох,
Ай-я-я, ох-ох-ох,
А я з тобою оженюсь.

Ніч яка місячна

Вірші Михайла Старицького
Музика народна
Обробка Василя Чучмана

Помірно, лірично

The musical score is written for a vocal duo (Soprano and Alto) and piano accompaniment. It is in the key of D major and 6/8 time. The tempo and mood are marked 'Помірно, лірично'. The score consists of three systems of music. The first system (measures 1-4) features the vocalists and piano accompaniment. The lyrics are: '1. Ніч я - ка мі - сяч - на, зо - ря - на, яс - на - я, вид - но, хоч гол - ки зби - рай.' The second system (measures 5-8) continues the vocal line and piano accompaniment. The lyrics are: 'Вий - ди, ко - ха - на - я, пра - це - ю змо - ре - на, хоч на хви - ли - ноч - ку в гай.' The third system (measures 9-12) repeats the vocal line and piano accompaniment. The lyrics are: 'Вий - ди, ко - ха - на - я, пра - це - ю змо - ре - на, хоч на хви - ли - ноч - ку в гай.'

Soprano (S) and Alto (A) parts are shown with lyrics. The piano accompaniment is shown below the vocal parts.

1. Ніч я - ка мі - сяч - на, зо - ря - на, яс - на - я, вид - но, хоч гол - ки зби - рай.

Вий - ди, ко - ха - на - я, пра - це - ю змо - ре - на, хоч на хви - ли - ноч - ку в гай.

Вий - ди, ко - ха - на - я, пра - це - ю змо - ре - на, хоч на хви - ли - ноч - ку в гай.

2. Сядем у купочці тут під калиною –
І над панами я пан!
Глянь, моя рибонько, срібною хвилею
Стелиться в полі туман.
3. Ти не лякайся, що ніженьки босії
Вмочиш в холодну росу,
Я ж тебе, милая, аж до хатиноньки
Сам на руках донесу.
4. Ти не лякайся, що змерзнеш, лебедонько,
Тепло – ні вітру, ні хмар,
Я пригорну тебе до свого серденька,
А воно палке, мов жар.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Пливе човен (С. 5)

Українська народна пісня, обробка М. Леонтовича

Пісня «Пливе човен» є чудовим прикладом жанру баркароли в українській музиці. Найвідомішими її інтерпретаторами є Микола Лисенко, Кирило Стеценко та Микола Леонтович. Проста шеститактова мініатюра М. Леонтовича демонструє основні риси хорového письма композитора – мелодизація кожного голосу, невимушені переходи від підголоскової фактури до гомофонної і навпаки, – що надають твору легкого, прозорого і водночас вишуканого звучання.

У початковому двотактовому епізоді слід зосередити увагу на інтонаційній і тембровій виразності голосів, що вступають почергово, а також на ритмічному ансамблі. Роботу над фразуванням варто поєднати з відпрацюванням дикції та артикуляції («*та все хлюп, хлюп...*»). Водночас треба вважати, щоб тверда приголосна «т» на першій (сильній) долі не була надміру наголошеною і не заважала плавному розгортанню фрази до третьої долі цього ж такту. Збіг приголосних (*хлю–пхлю–пхлюп...*) слід виконувати легко, акуратно, зосередивши увагу на кантиленному поєднанні голосних і виразності фразування.

Дуже важливо ретельно відпрацювати послідовність співочого дихання. Другі сопрано повинні виконати першу двотактову фразу на одному диханні. Від третього до шостого такту також всім бажано співати на одному диханні, фразуючи за такою схемою: 1 такт + 1 такт + 2 такти (1+1+2). При цьому має відбуватися поступове наростання звучності аж до першої долі останнього такту. Свідомо засвоєне дихання допомагає ефективно розподіляти енергію під час співу, сприяє якісному інтонаційному і тембральному звучанню голосів, виразному фразуванню.

Малозрозумілі слова та звороти: **баркарола** – пісня венеціанських гондольєрів (човнярів); інструментальний або вокальний твір ліричного характеру; **луб** – внутрішня частина кори листяних дерев, що межує з деревиною; виріб з цієї частини кори (*заст.*); **під аршин ставати** – іти до війська.

Тиха вода (С. 6)

Українська народна пісня, обробка М. Леонтовича

Ця пісня була поширена в середовищі українських січових стрільців і вояків УГА. Великий співак «Червоної калини» містить обробку Миколи Колесси під назвою «Бистра вода» для мішаного і чоловічого хорів. Пісня й нині є дуже популярною, побутує в багатьох текстових варіантах.

Обробка М. Леонтовича виконана простими засобами хорového письма – куплетна форма, гомофонно-гармонічна фактура. Найбільшу трудність може скласти виконання мелодії в партії перших сопрано. Зосередження уваги лише на чистоті інтонування інтервалів без дотримання технології правильного співочого дихання й утримання високої вокальної позиції буде малоефективним. Дуже важливим є також логічно вивірене й цілеспрямоване фразування.

Чотиритактове фразування й відповідно дихання продиктоване структурою словесного тексту. До того ж автор обробки підказує місцезнаходження «вершини» розвитку кожної фрази акцентом. У дитячому хорі, якщо юні хористи ще не можуть заспівати чотиритактову фразу на одному диханні, можна застосувати ланцюгове дихання, акцентуючи на необхідності дотримання логіки розвитку фрази та утримання високої вокальної позиції. Отже, цей твір може бути чудовим «етюдом» для вироблення навиків ланцюгового дихання.

Тече річка невеличка (С. 7)
Українська народна пісня, обробка В. Чучмана

Однією з найвідоміших виконавиць цієї пісні була незабутня Квітка Цісик – американська співачка українського походження. Саме щирість, простота, професійна майстерність і вишуканість її інтерпретації надихнула автора цієї обробки для дитячого хору.

У нескладному триголосому викладі із здебільшого плавним голосоведенням, що доступне для виконання юними хористами, всі голоси мелодизовані. Жвавому руху мелодики та «перетіканню» її окремих зворотів з голосу в голос сприяє комплементарна (взаємодоповнювальна) ритміка. У зв'язку з цим, яскраве, художньо-емоційне виконання цього твору вимагає вироблення гнучкого темпоритму для кожної фрази, метроритмічної, дикційно-артикуляційної злагодженості, а також темброво-динамічної виразності всіх голосів. Дихання пофразове чотиритактове, за винятком початку третього речення («Гей, гей...»), де дихання можна брати щодва такти. Особливу увагу слід звернути на ансамбль у 7, 9, 12 і 15 тактах, де голоси ритмічно, мелодично і темброво повинні доповнювати, ніби продовжувати один одного.

Надзвичайно важливою складовою художнього виконання музичного твору є його емоційна виразність. Особливо це стосується хорової обробки народної пісні, викладеної в куплетній формі. Багаторазове повторення одного і того самого музичного матеріалу без належного образно-емоційного наповнення може створювати в слухача враження одноманітності, монотонності. Щоб уникнути цього небажаного ефекту, хормейстер мусить майже кожної репетиції «проживати», проговорювати сюжет пісні, спільно з хористами складати сценарій уявного відеокліпу. У кожному фрагменті тексту потрібно віднайти закладені там почуття та емоційні стани, вербально озвучити їх, навчитися викликати їх у собі в потрібний момент.

Наприклад, у перших двох куплетах домінуватиме стан ліричної споглядальності, течія «річки невеличкої» асоціюється з невпевненістю, збентеженістю, сумнівами закоханого козака. Відповідь дівчини у третьому куплеті вражає своєю легковажністю, нерозважливістю, вона глибоко ранить щирі почуття молодого козака. У четвертому куплеті домінуватимуть почуття розчарування, розпачу, болю. Для того, щоб дещо «згладити» загальний емоційний фон й дати час слухачеві філософськи осмислити зміст цієї пісні, наприкінці варто ще раз повторити перший куплет. Такий прийом широко розповсюджений в народній творчості, він створює відчуття завершеності музичної форми.

Маєва нічка (С. 8)
Вірші та музика Л. Лепкого, обробка З. Демцюха

Ця стрілецька пісня створена Левком Лепким в період національно-визвольних змагань початку ХХ ст. У той буремний час січове стрілецтво потребувало нових пісень, як воєнних, так і пов'язаних з війною ліричних. Пісня «Маєва нічка» є неперевершеним зразком такої лірики. Молодий стрілець, линучи думками до коханої дівчини, співає їй коліскову.

Ця обробка містить низку інтонаційних і ансамблевих труднощів. Інтонаційні труднощі насамперед пов'язані з багаторазовим повторенням початкового мотиву (1–2, 5–6, 9–10 такти), побудованого на висхідному й низхідному рухах перших трьох ступенів ля-мінору. Тут слід ретельно попрацювати над співочим диханням, утриманням високої вокальної позиції та інтонаційного тону. Також важливо виробити в хористів відчуття ладових тяжінь (закономірності розв'язання нестійких ступенів у стійкі). Наприклад, півтонові «обрамлення» звука «мі» (3, 11 такти) слід інтонувати «вузько», якнайближче до опорного звука («мі»); натомість верхній тетрахорд мелодичного мінору (партія альтів: 15, 19 такти) треба інтонувати дуже «гостро». Ансамблеві труднощі полягають у збереженні загального звукового

балансу при переходах від унісону до багатоголосся і навпаки, тембровій виразності і врівноваженості звучання багатоголосся.

Малозрозумілі слова та звороти: **маєва** – травнева; **легіт** – легкий приємний вітерець.

Ой у вишневому садочку (С. 9)

Українська народна пісня, обробка В. Чучмана

Ця пісня може бути добрим дидактичним матеріалом для дитячого хору на етапі переходу від двоголосся до триголосся. Фактура обробки цьому вельми сприяє. Заспів можна співати в унісон цілим хором, перше проведення приспіву – двоголосся, де другий голос є терцовою второю першого. У другому проведенні приспіву до ідентичного повторення попереднього двоголосся додається надголосок у верхньому голосі.

Також на цьому творі добре вправляти початкові навички техніки ланцюгового дихання. Замість дихання по чотири такти, яке в даному випадку не сприяє цілісності звучання фрази, варто застосувати ланцюгове восьмитактове дихання. Важливо пояснити дітям де, коли і як вони мають дихати. Найважливіше в ланцюговому диханні – дихати тоді, коли сусіди зліва і справа співають, і співати тоді, коли вони дихають. На «стиках» фраз (4–5, 12–13, 20–21 такти), а також посередині слова бажано дихання не брати. Для прикладу, у заспіві першого куплету частина дітей може вдихати перед словом «садочку», а частина перед «соловейко» тощо. Водночас слід наголосити на тому, що «вихід зі співу» для поповнення дихання, саме дихання і наступне «входження в спів» мають бути непомітними.

Ніч яка місячна (С. 10)

Вірші М. Старицького, музика народна, обробка В. Чучмана

Вивчення цієї добре відомої ліричної пісні-ноктюрна сприятиме розвитку образно-емоційної уяви дітей, засвоєнню вокально-ансамблевих навичок виконання кантילени, гнучкого агогічного фразування, збагатить темброво-динамічний діапазон звучання хору.

Перед початком роботи над твором слід нагадати юним хористам основні принципи співу кантিলени – максимально розспівуємо і «зв'язуємо» голосні, приголосні артикулюємо коротко, акуратно і «близенько до зубів», усі закінчення закритих складів (тих, що завершуються приголосним звуком) приєднуємо до наступного складу. Наприклад: «Ні–ч'я–ка мі–ся–чна зо–ря–на я–сна–я». Для засвоєння цього навичку корисно буде всім разом ритмічно проговорити або проспівати на одному звуці текст першого куплету, максимально протягуючи голосні й злегка обрамляючи їх приголосними. В жодному разі не можна допускати «скандування» слів окремими складами.

Надзвичайно важливо, щоб хористи свідомо засвоїли послідовність співочого дихання і фразування в творі. Дихання беремо перед початком кожного речення (щочотири такти). У першому реченні на одному диханні виразно виконуємо дві двотактові фрази (2+2), у другому і третьому – дві однотокові і одну двотактову (1+1+2) з локальною кульмінацією в третьому такті. Лише усвідомивши структуру речень і фраз, хористи зможуть правильно розподіляти енергію та ефективно оперувати своїм диханням, постійно бути у відповідному вокальному тонусі, виразно фразувати. В ансамблевому відношенні, слід звернути увагу на максимальне інтонаційне і темброве злиття голосів в унісонних епізодах, виразність і врівноваженість звучання багатоголосся, збереження загального звукового балансу при переходах від унісону до багатоголосся і навпаки.

Працюючи над образно-емоційною виразністю виконання, варто викликати в уяві дітей поетичні образи картин української природи, нічних пейзажів, а також емоційно-асоціативні відчуття – «працею зморена», «ніженьки босії вмочиш в холодну росу», «тепло – ні вітру, ні хмар» тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Література

1. Антків М., Антків Ю. Хорове сольфеджіо. Львів: СП «БаК», 1997. 124 с.
2. Антків Ю. Іде святий Миколай. Пісні про святого Миколая для триголосного шкільного хору з фортепіанним супроводом в аранжуванні Юрія Антківа: методичний посібник. Львів: Простір М, 2009. 36 с.
3. Антків Ю. Колядки та щедрівки для однорідного та мішаного хорів. Львів, 2013. 140 с.
4. Антків Ю. Сольфеджіо. Одноголосся. На основі української народної пісні: навчальний посібник / автор та упоряд. Ю. Б. Антків. Львів: Видавець Тетюк Т. В., 2014. 124 с.
5. Антологія лемківської пісні / упоряд. Марія Байко; [вступ. сл. М. Колесса]. Львів: Афіша, 2005. 495 с.
6. Бенч О. Павло Муравський. Феномен одного життя. Київ: Дніпро, 2002. 664 с.
7. Бермес І. Український хоровий спів як соціокультурне явище: монографія. Дрогобич: Посвіт, 2013. 432 с.
8. Білявський Е. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі. Київ, 1998.
9. Буковинські народні пісні / упоряд., вст. стаття та примітки Л. Яценка. Київ: Вид-во АН УРСР, 1963. 680 с.
10. Вахняк Є. Олександр Сорока. Київ: Музична Україна, 1975. 64 с.
11. Вахняк Є. Хорове аранжування. Київ: Музична Україна, 1977. 72 с.
12. Великий співанник «Червоної калини»: збірник пісень стрілецьких, історичних (козацьких), побутових, обрядових, жартівливих в опрацьованні для хорів – мішаного, мужеського й жіночого а саррелла / заг. ред. З. Лиська. Львів: Видавничка кооператива «Червона калина», 1937. 319 с. (ноти); XXII с. (тексти).
13. Газінський В., Лозінська Т., Дабіжа К. Навчальний хор: навчально-методичний посібник. Вінниця: Розвиток, 2012. 224 с.
14. Гижя О. Українські народні пісні з Лемківщини. Київ: Музична Україна, 1972. 404 с.
15. Головащенко М. Феномен Олександра Кошиця. Київ: Музична Україна, 2007. 588 с.
16. Горохов П., Загрецький Д. Хорове аранжування. Вид. 2. Київ: Музична Україна, 1982. 128 с.
17. Дацко М. Твори для дитячого хору. Львів, 1996. 58 с.
18. Демцюх З. Виконавсько-хорові проблеми кантати Лесі Дичко «Червона калина»: навчально-методичний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2013. 40 с.
19. Демцюх З. Пісенні обрії «Антея». Спогади та роздуми диригента. Львів: Край, 2010. 176 с.
20. Денис Січинський. Вокально-хорові твори: навчально-методичний посібник / автор-упоряд. Ганна Карась. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 156 с.
21. Диригентський poradnik / [В. Витвицький, М. Колесса, З. Лисько] під заг. ред. В. Витвицького. Львів: Український видавничий інститут, 1938. 240 с.
22. Дмитревський Г. О. Хорознавство і керування хором. К., 1961. 96 с.
23. Дмитро Котко та його хори: статті, рецензії, спогади, документи / ред.-упоряд. С. Стельмашук. Дрогобич: Відродження, 2010. 336 с.
24. Долчук Р. Хорове аранжування: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Плай, 2008. 383 с.
25. Духовна музика українських композиторів 20-х років ХХ ст. / упорядкування та спецредакція М. Юрченка. Київ: Видавництво імені Олени Теліги: Український фонд духовної музики, 2004. 224 с.
26. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд: монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.
27. Закарпатські народні пісні / упоряд., передм. та примітки З. І. Василенко. Київ: Вид-во АН УРСР, 1962. 372 с.
28. Зелений мій краю: хоровий репертуар Гуцульського ансамблю пісні і танцю / [упоряд. Б. Дерев'янку]. Київ: Музична Україна, 1983. 76 с.
29. Зоре моя вечірняя: збірка хорових творів та пісень на вірші Тараса Шевченка; для дітей середнього і старшого шкільного віку / [упоряд.: К. Войтех, В. Горбатюк]. Вид. 2, зі змінами. Київ: Музична Україна, 1988. 44 с.
30. Козак Є. Українські народні пісні в обробці для хору. Київ: Музична Україна, 1967. 58 с.

31. Козак Є. Українські народні пісні для хору без супроводу. Київ: Держ. вид-во образотвор. мистецтва і муз. літ., 1958. 84 с.
32. Козак Є. Хорові твори. Київ: Музична Україна, 1970. 36 с.
33. Козак Є. Хорові твори. Київ: Музична Україна, 1977. 40 с.
34. Козяр Н. Співає «Жайвір»: хрестоматія хорового співу. Львів: Край, 2008. 559 с.
35. Колесса М. Основи техніки диригування. Вид. 2. Київ: Музична Україна, 1973. 200 с.
36. Колесса М. Хорові твори / ред.: Г. Я. Гембера, С. І. Зажитько. Київ: Музична Україна, 1991. 48 с.
37. Колесса Ф. Шкільний співаник. Київ: Музична Україна, 1991. 224 с.
38. Кос-Анатольський А. Вокальні твори. Київ: Музична Україна, 1969. 200 с.
39. Кошиць О. З піснею через світ / передм., упоряд., літ. обр., заг. ред. М. І. Головащенко. Київ: Рада, 1998. 326 с.
40. Кошиць О. Релігійні твори / за ред. З. Лиська. Нью-Йорк: Вид-во ім. З. Лиська, 1970. 736 с.
41. Кошиць О. Спогади / упоряд. і передм. М. І. Головащенко; післям. М. Ф. Слабошпицький. Київ: Рада, 1995. 387 с.
42. Купальські пісні / упоряд. Ю. Антків. Львів: БаК, 2004. 60 с.
43. Куркова З. Співають «Мальви»: репертуарний збірник. Вінниця: Розвиток, 2012. 96 с.
44. Кушніренко А. Співаночки мої любі: авт. зб. вокально-хорових творів / заг. ред. та муз. упорядкування А. М. Кушніренка. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 180 с.
45. Кушніренко А. Українські візерунки. Обробки українських народних пісень для хору. Київ: Музична Україна, 1988. 72 с.
46. Лемківський співаник. Українські народні пісні з Лемківщини / зібрав О. Гижга, заг. ред. С. Грици. Горлиці, 1997–2002. 328 с.
47. Лемківські народні пісні / обробка для голосу в супроводі фортепіано Б. Дрималика; упоряд. І. Майчик. Київ: Музична Україна, 1970. 96 с.
48. Лемківські співанки / зібрав і упорядкував М. Соболевський. Київ: Музична Україна, 1967. 320 с.
49. Лине пісня. Хорові твори для жіночого та дитячого хору / упоряд. М. Ковбасюк. Львів, 2008. 75 с.
50. Мазепа Р. М. Розспівування хорового колективу: методична розробка. Львів: ЛДМА ім. М. В. Лисенка. 36 с.
51. Манько Н. Методичний збірник хорових творів для дитячого хору з репертуару хору «Радуниця» / автор обр. та упоряд. Н. Я. Манько. Львів: ТеРус, 2012. 64 с.
52. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ: Музична Україна, 1986. 96 с.
53. Микола Ластовецький. Мелодії смутку і надій. Жіночі хори на слова Лесі Українки: навчально-методичний посібник / ред.-упоряд. Л. Ластовецька. Дрогобич: Посвіт, 2016. 76 с.
54. Микола Леонтович. Хорові твори / ред.-упоряд. В. Кузик. Київ: Музична Україна, 2005. 376 с.
55. Микола Леонтович. Хорові твори / ред.-упоряд. В. Кузик. Київ: Музична Україна, 2019. 464 с.
56. Падалко Л. Виховання ансамблю в хорі: посібник. Київ: Мистецтво, 1996. 172 с.
57. Пігров К. Керування хором. Вид. 2. Київ: Держ. вид-во образотвор. мистецтва і муз. літ., 1962. 202 с.
58. Пісенний вінок. Українські народні пісні / упоряд. А. Михалко. Київ: Криниця, 2007. 400 с.
59. Пісні з Галичини / упоряд.: Р. П. Береза, М. О. Дацко. Львів: Світ, 1997. 192 с.
60. Поклад І. Чарівна скрипка: пісенник. Київ: Музична Україна, 1991. 144 с.
61. Полинула чечіточка. Українські народні пісні для дітей / упоряд. А. Р. Верещагіна. Вид. 2. Київ: Музична Україна, 1991. 64 с.
62. Світайло С. В. Методика роботи з дитячим хоровим колективом: навчально-методичний посібник. Київ: Унів. коледж Київського ун-ту ім. Бориса Грінченка, 2016. 140 с.
63. Співає «Ліра»: збірник хорових творів / упоряд. Оксана Мельничук. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 160 с.
64. Співає студентський жіночий хор «Журавлина пісня» / упоряд. М. Ковбасюк. Дрогобич, 2000. 80 с.

65. Співаночки мої: хорові обробки лемківських пісень / упоряд. І. Майчик. Київ: Музична Україна, 1967. 112 с.
66. Стрілецькі пісні / упоряд. Оксана Кузьменко. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2005. 640 с.
67. Толмачов Р. Хорове аранжування та вільна обробка: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2011. 168 с.
68. Українські жартівливі пісні / упоряд. В. Єсипка. Київ: Техніка, 2005. 232 с.
69. Утрєня у святу і велику неділю Пасхи: партитура для однорідного хору / Львівський мистецький центр «Веселі черевички»; [укл., аранж. В. Чучман]. Львів: Сорока Т.Б., 2012. 80 с.
70. Флейчук Х. Хорова шевченкіана кінця ХХ – початку ХХІ сторіч: проблеми диригентської інтерпретації. (На прикладі хорових творів М. Скорика, В. Камінського): монографія. Львів: СПОЛОМ, 2010. 128 с.
71. Хорові твори українських композиторів на слова Тараса Григоровича Шевченка / [ред. Ф. Надєненко]. Київ: Держ. вид-во образотвор. мистецтва і муз. літ., 1961. 166 с.
72. Хрестоматія з хорового диригування. Вип. 1. / упоряд.: М. Красс, О. Петровський. Київ: Музична Україна, 1973. 136 с.
73. Хрестоматія хорового співу: навчально-методичний посібник в 3 ч. / упоряд. М. Камінська. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 142 с.
74. Чорнобривці. Вокальні твори на слова М. Сингаївського. Київ: Музична Україна, 1976. 80 с.

Електронні ресурси

75. Музична бібліотека. URL: <https://mubis.com.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
76. Наша Парафія. URL: <https://parafia.org.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
77. НАШЕ (тексти пісень). URL: <https://nashe.com.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
78. Ноти український композиторів. URL: <http://ukrnotes.in.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
79. Нотна бібліотека капели «Дударик». URL: <http://library.dudaryk.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
80. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
81. Словник УКРЛІТ.ORG. Публічний електронний словник української мови. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk> (дата звернення: 18.10.2020).
82. «Степом, степом...», повоєнна пісня народилася у 1966 році. URL: <http://battle-kyiv.org.ua/podiyi/stepom-stepom-povoyenna-pisnya-narodylasya-u-1966-rotsi> (дата звернення: 23.12.2020).
83. Сторінки пам'яті Володимира Івасюка. URL: <http://www.ivasyuk.org.ua/songs.php?lang=uk> (дата звернення: 26.12.2020).
84. Українські народні пісні. URL: <https://proridne.com> (дата звернення: 19.12.2020).
85. Українські пісні: Тексти та акорди пісень. URL: <https://pisni.org.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
86. Читиво. Електронна бібліотека. URL: <https://chtyvo.org.ua> (дата звернення: 18.10.2020).
87. DIASPORIANA Електронна бібліотека. URL: <http://diasporiana.org.ua> (дата звернення: 18.10.2020).

ЗМІСТ

Передмова	
<i>В. Чучман</i>	3
Пливе човен	
<i>Українська народна пісня, обробка М. Леонтовича</i>	5
Тиха вода	
<i>Українська народна пісня, обробка М. Леонтовича</i>	6
Тече річка невеличка	
<i>Українська народна пісня, обробка В. Чучмана</i>	7
Маєва нічка	
<i>Вірші та музика Л. Лепкого, обробка З. Демцюха</i>	8
Ой у вишневому садочку	
<i>Українська народна пісня, обробка В. Чучмана</i>	9
Ніч яка місячна	
<i>Вірші М. Старицького, музика народна, обробка В. Чучмана</i>	10
Хмарка наступає	
<i>Українська народна пісня, обробка В. Чучмана</i>	11
Вишиванка	
<i>Вірші М. Сома, музика О. Сандлера, обробка В. Чучмана</i>	12
Намистечко	
<i>Вірші О. Матійка, музика О. Тилика, обробка В. Чучмана</i>	13
Не хвалюся	
<i>Лемківська народна пісня, обробка Я. Ярославенка</i>	14
Колискова	
<i>Вірші В. Кленца, музика Н. Вересокіної, обробка В. Чучмана</i>	15
Черешня	
<i>Вірші С. Реп'яха, музика В. Терлецького, обробка В. Чучмана</i>	16
Ягілочка	
<i>Українська народна пісня, обробка Ф. Колесси редакція для дитячого хору В. Чучмана</i>	17
Іванчику-білоданчику	
<i>Українська народна пісня, обробка А. Коломійця переклад для дитячого хору В. Чучмана</i>	18
Налетіли журавлі	
<i>Українська народна пісня, обробка М. Леонтовича</i>	19
Гей, соколи	
<i>Т. Падура, обробка В. Чучмана</i>	20
Ой за горою	
<i>Українська народна пісня, обробка М. Леонтовича</i>	21
Заграють барвисті веселки	
<i>Вірші М. Щербака, музика О. Димитрова, обробка В. Чучмана</i>	22
Ой на Івана Купала	
<i>Українська народна пісня, обробка В. Чучмана</i>	23

Ти до мене не ходи <i>Українська народна пісня, обробка А. Кос-Анатольського</i>	24
Явір і яворина <i>Вірші Д. Павличка, музика О. Білаша, обробка В. Чучмана</i>	26
Сонечко низенько <i>Українська народна пісня, обробка А. Кушніренка</i>	28
Ой у полі криниченька <i>Українська народна пісня, обробка М. Колесси</i> <i>переклад для дитячого хору В. Чучмана</i>	29
Стелися, барвінку <i>Українська народна пісня, обробка Г. Давидовського,</i> <i>переклад для дитячого хору З. Демцюха</i>	30
Колискова <i>Вірші А. Малишка, музика П. Майбороди, обробка В. Чучмана</i>	32
Лелеча доля <i>Вірші В. Цілого, музика І. Кириліної, обробка В. Чучмана</i>	36
Глибока кирниця <i>Українська народна пісня, обробка А. Кушніренка</i> <i>переклад для дитячого хору В. Чучмана</i>	40
Стояла я і слухала весну <i>Вірші Лесі Українки, музика М. Ластовецького</i>	42
Як я си заспівам <i>Лемківська народна пісня, обробка І. Майчика</i>	44
Ой верше мій, верше <i>Лемківська народна пісня, обробка Є. Козака</i>	45
Порізала-м пальчик <i>Українська народна пісня, обробка В. Чучмана</i>	46
Коломийка <i>Українська народна пісня, обробка Р. Стельмащука,</i> <i>переклад для дитячого хору В. Чучмана</i>	49
Коли заснули сині гори <i>Вірші та музика А. Кос-Анатольського, обробка В. Чучмана</i>	50
Я піду в далекі гори <i>Вірші та музика В. Івасюка, обробка В. Чучмана</i>	52
Чорнобривці <i>Вірші М. Сингаївського, музика В. Верменича,</i> <i>обробка О. Лисоконя, редакція для дит. хору В. Чучмана</i>	57
Пісня про маму <i>Вірші Б. Олійника, музика І. Поклада, обробка В. Чучмана</i>	60
Як-єм била еще мала <i>Лемківська народна пісня, обробка Я. Ярославенка,</i> <i>переклад для дит. хору З. Демцюха</i>	64
Балада про мальви <i>Вірші Б. Гури, музика В. Івасюка, обробка В. Чучмана</i>	66

Не сходило вранці сонечко <i>Українська народна пісня, обробка І. Бідака, редакція О. Токар, переклад для дит. хору В. Чучмана</i>	69
Степом, степом <i>Вірші М. Негоди, музика А. Пашкевича, обробка О. Токар, переклад для дитячого хору В. Чучмана</i>	72
Чиє ж то полечко неоране <i>Лемківська народна пісня, обробка В. Чучмана</i>	75
Запроси мене у сни свої <i>Вірші Б. Стельмаха, музика В. Івасюка, обробка В. Чучмана</i>	79
Три дороги <i>Вірші Ю. Рибчинського, музика О. Зуєва, обробка В. Чучмана</i>	83
Мелодія <i>Музика М. Скорика, транскрипція В. Чучмана</i>	87
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	93
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	119

Науково-методичне видання

Василь Чучман

**Ліричні та жартівливі пісні
в обробці для дитячо-юнацького хору
з репертуару посібник**

Комп'ютерна верстка

Василь Чучман, ???

Літературне редагування

Оксана Антонів

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 03.03.2021 р.
Формат 60×84/8. Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 14,41. Обл.-вид. арк. 2,63.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач: ТзОВ «Растр-7»

79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1
тел./факс. 032 235 52 05, 235 72 13
e-mail: rastr.sim@gmail.com www.rastr-7.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ЛВ № 22 від 19.11.2002 р.